

העדר בכפר בלום

יסוד לעדר שלנו היו פרות שנקנו במושבות הוותיקות בגליל: מטולה, יבנאל ועוד. מחוסר כל רישום במקומות אלה אי אפשר היה לעמוד על מוצא וטיב הפרות והמסמך היחיד היו דעו"תיהם של האכרים עצמם על פרותיהם. נוסחת "המבחן" שלהם היתה תמיד אחת: הפרה הזאת נותנת סיר מלא חלב בכל חליבה ומורידים מזה המון שמנת. אבל די היה בביקור של יום שלם ברפת כזאת, לחלוב שלוש פעמים את הפרה שעמדה למכירה ואפשר היה להיווכח, שהתנובה היא די יפה בהתחשב עם תנאי ההחזקה האכס"טנסיביים. במושבות אלה המחירים היו גם נמוך כים ביותר בהשוואה למחירים המקובלים אז, במקומות אחרים בארץ. משהגיעו פרות אלו למשקנו, לתנאי החזקה יותר טובים, אספקה מסודרת וחליבה טובה, התגלה מהר מאוד כושרן הרב להניב הרבה מאוד חלב. היו פרות, שהגיעו לתנובה של 30 ליטר ליום ואף למעלה מזה. בקניית פרות ועגלות היה לנו קו אחד יסודי. בדיקות יסודיות של מחלות (שחפת, הפלה, מח"לות-עטין וכו') וגם לא לעמוד על המקת בנוגע

למחיר. היו עגלות ששילמתי מחיר כפול עבורן כדי לזכות בהן, והן עד היום בין הפרות הטובות ביותר שבעדר. למותר לציין שעגלה כזאת מפצה תמיד בעליה, כיוון שהיא מקימה במשך השנים דור של פרות טובות. וכך נמנענו מהדרך הארוך כה ורבת המכשולים, בה הלכו משקים רבים בסביבה, בנסותם לפתח עדר מפרות ערביות או דמשקאיות וברוב המקרים נאלצו לחסלן במשך השנים. כתוצאה מהדרך שנקטנו קיימת אצלנו יציבות בתנובת החלב במשך כל השנים. התנור בה הממוצעת במשך 12 שנים היתה 4591 ק"ג חלב לפרה בשנה, מזה היו שנתיים (תש"ח, תש"ט) שחלבנו אף למעלה מ־5000 ק"ג חלב לפרה בשנה. העדר הוא נקי מכל המחלות. ולא קרה בו שום מקרה של שחפת או הפלה במשך כל שנות קיומו. הייתי מאוד ממליץ בפני אותם המשקים הצעירים, שעומדים להקים ולהגדיל עדרים, ללכת בדרך זו ולא לעסוק בנסיונות רבים בשטת הטיפוח והגידול. הנסיונות כשלעצמם הם חשובים יבותר, אבל מוטב שייעשו בתחנות נסיון, ע"י אנשים מומחים ובתקציבים מיוחדים לכך.

טבלה 1. התפתחות העדר בשנים תש"ד-תשט"ו

פרטים תש"ד	ה'	ו'	ז'	ח'	ט'	תש"י	י"א	י"ב	י"ג	י"ד	תשט"ו
פרות	7	10	17	28	32	37	44	57	64	75	78
עגלות	10	16	19	25	35	39	39	63	59	79	81
פרים	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1

ההתפתחות היתה איטית אבל התמידה במשך כל השנים ורק החל משנת תשי"ב הוקפאה ההרחבה מחוסר שיכון. אחוז בני הבקר היה גבוה במשך כל הזמן — 100% ומעלה. זה איפשר את הרחבת העדר ובשלוש השנים האחרונות אף להוציא מספר פרות מטעמי בירור. כיום אין בעדרנו אף פרה אחת שתנובתה השנתית לא תעלה על 4000 ק"ג בגיל ההמלטה השלישית.

מודעזע ממש מהבזץ הטובעני בו שוקע העדר בחודשי החורף. אין כל ספק שזה עולה לנו בהרבה אלפים של ליטרים חלב; גם לא מעט מזון מתבזבז בגלל תנאים אלה. החליבה נעשית ברפת אחרת, בה יש 11 עמדות אשר אליהן מוכנסות הפרות לחליבה. הרפת הקטנה הזו משמשת גם לשיכון קבע של 11 פרות, הנאלצות לפנות את המקום בשעות החליבה.

החליבה

התחלנו לחלוב במכונה המיטלטלת לפני 6½ שנים. במשך כל הזמן לא נתקלנו בבעיות מיותר

השיכון

הפרות משוכנות בבנין ישן שאינו מתאים כלל וכלל להחזקת פרות חלב. כל המבקר אצלנו

אינטנסיבית ביותר. חבל מאוד שהפסדנו שנים מספר מחוסר אפשרות להפיץ את זירמתו, כי לא פעלה באיזור אגודה מסודרת. בנות „דנדי” מציינות בכושר ההנבה והנני מביא להלן רשימת התנובות הראשונות של 10 בנות שבעדרנו (ללא כל בחירה) תוך השוואה לתנובות אמותיהן באור-תו גיל.

טבלה 2. רשימת התנובות של המבכירות, בנות „דנדי” ושל אמותיהן כמבכירות.

מס' סידורי	הבנות		האמהות	
	חלב, ק"ג	מספר ימי חליבה	חלב, ק"ג	מספר ימי חליבה
1	6218	289	4900	335
2	3770	259	2578	243
3	4657	284	5506	375
4	3966	253	3438	272
5	3610	249	3777	298
6	3978	267	3700	312
7	5408	373	5584	379
8	5768	269	4091	258
9	4074	291	2081	223
10	4510	275	5227	399

מטבלה 2 מתבלטת למדי העליה בתנובותיהן של בנות „דנדי” בהשוואה לאמותיהן. התנובה הממוצעת של 10 הבנות בתור מבכירות היא 4595 ק"ג חלב ב־291 ימי חליבה לעומת תנובה של 4088 ק"ג חלב ב־309 ימי חליבה של האמהות. העליה בתנובות בנות „דנדי” בולטת גם בגיל מבוגר יותר. ורובן מניבות בהמלטה שניה ושלישית 5000–6000 ק"ג חלב בשנה. הובעו חששות בקשר עם מבנה גופן העדין של בנותיה, אבל נוכחנו שבהתבגרותן הן לא נופלות בחוסנן, משקלן וגודלן מבנות פרים אחרים. הייתי מציע איפוא, שישתמשו בזירמתו גם באיזורים אחרים בארץ כי „דנדי” כבר מגיע לגיל של 10 שנים ויש לחשוש שלא יוכל לפעול עוד שנים רבות.

החזנה.

החזנה היתה מבוססת עד כה על 60% מספוא גס ו־40% מזון מרוכז. איננו משלימים כלל עם

דוח עקב החליבה במכונה אם כי הפרות משמר שות גם צרכי „בית ספר” קבוע לחולבים מתלמד דים. השגחה טובה על כל אזורי המכונה, חליבה מדויקת והקפדה על נקיון מאפשרים לחלוב אף את הפרות הטובות ביותר במכונה מבלי לחשוש שזה יגרום למחלות עטין. למעשה הרי המכונה עצמה היא פשוטה מאוד וכל מי שיטפל בה כראוי יכול לחלוב את פרותיו ללא כל השכלה מיוחדת. יש להצטער שלא פורסמה עד עתה חוברת הדרכה על מכונת החליבה. ההדרכה למעשה מוטלת על איש אחד שהינו עמוס עבודה למכביר וחוברת כזו היתה מסייעת לפעולות ההדרכה. לפני מספר שנים הגיע ארצה מרוסיה ספר מוצלח מאוד, המסביר בצורה פופולארית את הטכניקה של החליבה בכלל, ושל המכונה בפרט. המכונה הרוסית דומה כמעט בכל למכונה „המערבית” ולכן רצוי היה לדעת לתרגם ספר זה לעברית. יש לציין שמאז הכנסת המכונה לעבודה במשקנו אנו משקיעים כ־25 ימי עבודה לפרה בשנה (כולל הגידול).

ההתעברות

ההתעברות היא טובה במשך כל השנים; דרושות בממוצע כ־1.8 הזרעות להתעברות. אין אנו ממהרים להזריע את הפרות אחרי ההמלטה. הננו דוחים את הזרעת הפרות שבתנובת חלב גבוהה עד עבור 3 חדשים לפחות מיום ההמלטה. את העגלות איננו נוהגים להזריע בגיל של 1½ שנה כמקובל. רק עגלות מפותחות יפה הננו מזריעים בגיל זה, אולם בהרבה מקרים אנו דוחים את ההזרעה עד לגיל מבוגר יותר. אנו מחזיקים במשק גם פר עזר מהגידול שלנו ש„מרויח” את לחמו בהצילו מספר פרות במשך השנה מעקרות. בתנאים של היום אין החזקת עגל כזה מהווה הוצאה מיותרת.

כל האיזור שלנו מסונף לאגודת ההזרעה א. ל. מ. שברשותה מספר פרים בדוקים. בנות הפרים האלה מצטיינות באופן מיוחד בהמלטתן הראשונה. ויוזכר שוב הפר „דנדי” שהוכר לפני שנה כפר מצטיין ביותר בארץ. „דנדי” פועל באיזורנו מזה 9 שנים (מיום הגיעו ארצה מקנדה) אבל לפני 4–3 שנים התחלנו לנצל בצורה

ב־25 בפברואר והמשכנו עד ל־8 בספטמבר, ב־195 בס"ה 195 יום. זה התאפשר ע"י זריעת הסלק בשתי תקופות. השפעת הסלק על תנובת החלב היא טובה מאד וכדאי כל מאמץ כדי לספק מס' פוא זה בקביעות.

לעיתידו של הענף

עם התחלת ההתישבות בעמק החולה קיוו כולם שזה יהיה איזור חלב טיפוסי. קיימים למע" שזה כל התנאים האובייקטיביים לכך: מים זולים ובשפע, אדמה טובה ואפשרות לייצר אספקה טובה וזולה. אבל אותם התנאים עצמם נתגלו כמצויינים ונוחים לגידול דגים ולמטעים (תפוחי עץ) ומשום כך הוגבלה התפתחות העדרים ורובם נשארו בגודל 60–80 פרות, ומספר דומה של בני בקר.

אם לא נגיע פעם לכך שמחיר החלב יכסה את הוצאות הייצור, קיימת הסכנה של צמצום העדרים, והופיעו כבר כמה עובדות כאלה.

הבעיה העיקרית בשביל העדר שלנו היא שיכון מתאים. מוכרחים להעביר את העדר לס' ככה על שטח מוגבה יותר כי רק אז נוכל להשרי תחרר מהבוץ הרב שבסביבת הרפתות ובתוכן. זה גורם לסבל רב לבהמות ולעובדים גם יחד. תלינו תקוות בהבטחות החגיגיות שהובטחו ע"י המוסדות בכל הנוגע לעזרה בהקמת מבנים, מיכון וייעול העבודה ברפתות. מה שיצא מזה עד כה אמנם ידוע לכולנו, אבל אין להירתע מלהציג שוב את תביעותינו הצודקות לפני מעצבי מדיניות המחירים, עד שנקבל סוף סוף את התמורה המלאה עבור עמלנו.

העדר שלנו הוא טוב ביסודו. הפוטנציאל שלו הוא גבוה מאוד ובתנאי שיכון נורמליים ולאחר שיפור כמה דברים באספקת הגסה אנו יכולים להגיע לתנובה ממוצעת של 6000 ק"ג חלב בקרי רוב.

כפר בלום, ינואר 1956. אליעזר ישראלי

שיטה זו של ההזנה אבל לא הצלחנו להגדיל את מנת המספוא הגס לפרות כיוון שתלינו תקוות רבות במרעה הזרוע ועד עתה נחלנו אכזבות. אין אפשרות במסגרת סקירתי זו להתעכב הרבה על בעיות המרעה ואוסיף רק כמה מלים „לויכוח הגדול" הנטוש בארץ זה זמן רב. האם המרעה עדיף על הירק הקצור? האם השפעתו מרובה יותר על בריאות העדר? האם הוא זול יותר? לדאבוני אין תחת ידי הנתונים על ההשקעה הכספית בהכנת המרעה, הגידור וכו', לכן אגע בעיקר בשאר הסעיפים. אני מרשה לעצמי להגיד בפה מלא: המרעה לא היטיב במאומה את בריאות העדר, ולא את ההתעברות (כפי שמציינים רבים) אבל הוא גרם לנו פציעת עטינים ואף אבדן מס' פר רבעים של עטינים מפצעים אלה.

בשנה הראשונה כשאספסת מרובה בשטח, הפרות באמת נהנות ממנה (כפי שנהנות ממנה כשמגשים אותה ברפת) אבל בשנה השניה האספסת פוחתת ובשנה השלישית נעלמת לחלוטין, ואז עשב הרודוס משתלט בשטח והשפעתו על החלב גרועה מאד והצלחתו בשטח גדולה מאד. הפרה היא האינדיקטור הטוב ביותר במקרה זה ואין בכוח המומחים לשכנע אותנו שאין הדבר כך. והעיקר ההפסד הרב בתנובת החלב לעומת זאת האספסת הרי בין כה מצליחה יפה באיזורנו ובכל משק ישנם שטחים נרחבים. אצל לנו יש קרוב ל־500 דונם המשמשים גם לייבוש מלאכותי, ואפשר לספק משטח כזה מספוא ירוק בכמות מספיקה בכל חודשי השנה. אילו אפשר היה לוותר מבחינת מחזור הזרעים על גידולי השחת בבעל (הבקיה והדגנים) היינו זוכים ודאי גם לשחת אמיתית משדות האספסת ובסוף פו של דבר, לא היתה עולה יותר מאשר יתר סוגי השחת. על טיבם וערכם של סוגי השחת השונים נכתב כבר די ואינני רוצה להוסיף על זה. להישג חשוב מאד הגענו בשנה תשט"ו בהס' פקת סלק בהמות לפרות. התחלנו להאביס סלק

שמור על נקיון החומצה!

חוזרים ונשנים המקרים, שאין באפשרות המבקרים לערוך את בדיקות השומן מחמת זיהום החומצה הגפריתנית. אין לסגור את בקבוקי החומצה בפקקי שעם, ניר או סמרטוטים ובדאי שאין להשאירם פתוחים. באין פקק זכוכית מתאים כסה את פתח הבקבוק בכוס או ספל הפוכים.